

Brief aan Johannes Lang

1 november 1517

Heil in Christus! Nog eens zend ik u, mijn zeer eerwaarde vader in Christus, een reeks 'paradoxen'. Als de theologen bij jullie daar er aanstoot aan nemen en net als nu ineens overal gedaan wordt zeggen, dat ik te vrijmoedig en hoogmoedig ben geweest om zo hals over kop met mijn mening voor de dag te komen en anderen te veroordelen, dan antwoord ik bij voorbaat via jou en deze brief: ik zou het bijzonder waarderen, wanneer zij die mij lichtzinnigheid en overhaaste roekeloosheid verwijten zelf in hun doen en laten een rijpe bescheidenheid en bedachtzame ernst zouden ten toon spreiden. Ze zijn er wel erg gauw bij met hun bezwaar tegen die 'ondeugd' van mij!

Ik vraag me toch af, waarom ze nu niet eens met dezelfde ogen naar die Aristoteles van ze kijken kijken, hoe komt het dat ze daarin niet regel voor regel een Momus in het kwadraat herkennen! Die heiden achten ze hoog, ze lezen en citeren hem, hoewel bij hem juist die 'ondeugd' van een vrijmoedig en scherp oordeel zo'n grote plaats inneemt.

Waarom roep ik als christen zo'n ongenoegen op, terwijl ik niets anders doe dan hij, die hooggeroemde Aristoteles? Of mag een zee van die ondeugd wel bij Aristoteles en een druppel ervan niet bij mij?

Bovendien: waarom haten en veroordelen die scholastische geleerden zichzelf dan niet, zijn ze veel anders dan critici? Zij mogen wel ieders mening aanvallen, ik mag het niet. Waarom matigen zij zich niet wat in hun oordeel over mij, waarom wachten zij niet wat bescheidener de loop van de dingen af?

Zo zie je toch hoe wij mensen zijn, altijd onrechtvaardig, altijd bezig om haastig de splinters uit het oog van de broeders te verwijderen, en intussen scheppen we behagen in de balk in eigen oog. Alle aandacht voor de ondeugd van een ander, maar we slikken het als het bij ons om een kameel van een ondeugd gaat!

Ik beschouw hen die op die manier kritiek oefenen als duistere geesten, ze zijn het eigenlijk ook. Ik trek me er dus niets van aan of hun iets goed of niet goed lijkt. En wat die brutaliteit of die bescheidenheid in mijn optreden aangaat: of ik nu nog brutaler word of iets bescheidener, de waarheid wint daardoor toch niet aan waarde? Eén ding hoop ik echt: dat jullie niet gaan discussiëren over de gebreken van de schrijver, maar dat jullie begrijpen waar het in mijn uitlatingen en stellingen werkelijk om gaat, zitten daar gebreken in, laat ze me zien!

Iedereen weet toch dat er nu eenmaal niets nieuws naar voren komt zonder enige vorm van hoogmoed en strijdlust. Als de deemoed in eigen persoon zelf iets nieuws zou willen proberen, dan zou ze ook meteen van hoogmoed beschuldigd worden door hen die het er niet mee eens zijn. Waarom anders zijn Christus en de martelaren gedood? Waarom hebben kerkvaders zo onder afgunst en nijd geleden? Toch zeker omdat ze trotse verachters van de oude, eerbiedwaardige wijsheid leken? Of omdat ze zulke nieuwe dingen naar voren brachten zonder eerst te rade gegaan te zijn bij hen die de oude wijsheid in pacht hadden.

Ze kunnen van mij niet verwachten, dat ik in alle nederigheid (lees: huichelachtigheid!) eerst hun raad en fiat zou vragen vóór ik zoiets naar buiten breng. Wat ik doe hangt niet af van wat mensen

beijveren of adviseren, maar van God. En als het echt een werk van God is, wie kan het dan weren, zo niet, wie kan het bevorderen? Heilige Vader die in de hemel zijt, niet mijn, niet onze, maar uw wil geschiede, amen.

Tenslotte: vergeet niet, je in je voorbeden ook voor mij tot Hem te richten, zoals ik het doe voor jou, opdat onze Heere Jezus ons helpt en met ons onze aanvechtingen draagt. Niemand kent die beter dan wijzelf. Vale, uit ons klooster in Wittenberg,

St. Maarten 1517 Broeder Martinus Eleutherius⁶⁷ (maar een knecht en alle minst 'vrij')

P.S. Aesticampianus geeft hier college in de humanistische studiën, op een salaris uit de openbare, keurvorstelijke kas